

125 let Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí

(18. ledna 1884 se konala ustavující valná hromada Musejní společnosti)

Pavel Dorčák, předseda Musejní společnosti

Vědomí souvislostí vzniku Společnosti předcházejících

Psal se rok 1883. Uplynulo 35 let od nezralého pokusu změnit společnost radikálním posunem, tedy pod hlavičkou slova tehdy stále populárnějšího – revoluce 1848. Hlavní výdobytky tohoto revolučního kvasu, tj. zrušení poddanství a vrchnostenské správní organizace lidem něco vzaly a něco přinesly. Nepochybně přinesly další rozšíření pocitu svobody, svobody abstraktní i konkrétní, svobody myšlení i svobody ekonomické. A přinesly i naléhavou potřebu nové doby, potřebu vybudovat nové formy organizace státní správy a samosprávy. Tohoto úkolu se ujala a do značné míry i zhostila vláda zpočátku pod vedením knížete Schwarzenberga, později pod bezprostředním vedením císaře Františka Josefa, jejíž klíčovou osobností byl ovšem ministr vnitra Alexander Bach. Nikoli vrchnost, nikoli feudál, ale STÁT se stává zaklínadlem nové doby. Aniž bychom tehdy a mnohdy ani nyní vnímali jeho satyrské vysmívání se našim svobodám, jeho časté totalitární sklony nejen v našem středoevropském prostoru. Zrušení vrchnostenské správní organizace ovšem lidem vzalo jejich dosavadní ztotožnění se s kouskem vlastní domoviny, tedy se „svým“ panstvím. Potřeba lidského identifikování se také s celkem větším než je vlastní rodina je ovšem velmi silná. Tehdy ovšem ještě nebyly sportovní kluby a jejich fanoušci. Nebyly party ani partičky. Nebyly hvězdy showbyznysu, s jejichž radostmi a strastmi by bylo možné se identifikovat. Neexistovala masová kultura, nebyla média manipulující v masovém měřítku duchovní život člověka. Duchovním centrem obce byl maximálně kostel, ale i tady dochází postupně k posunu směrem k různosti církví a posléze i k tzv. svobodomyšlnosti a novopohanství. S čím se tedy mohl a měl novodobý člověk druhé poloviny 19. století ztotožňovat? V evropském prostoru se takovýmto fenoménem stává bezpochyby především NÁROD, tedy celek přechásto rozporuplně a nejednoznačně definovaný, nicméně pojem, který umožnil miliónům lidí se v životě zařadit a najít vlastní sebedefinici – jsem Čech!, jsem Němec! atd. Národovectví se stává formou seberealizace. A vymezování se proti druhým příslušnostmi k určitému „národu“ přetrvává dodnes. Logicky tato v době tzv. Bachova absolutismu nabytá svoboda a vyznění „Bachova desetiletí“ vyústily v demokratizační proces, který umožnil plný rozmach národoveckých aktivit. V našem prostředí díky vyšší ekonomické aktivitě i zázemí v početně silné stejným jazykem hovořící komunitě – nejprve aktivit německých a vždy alespoň o krok zpět aktivit českých. A tak se rodí život spolkový, nejprve na úrovni Prahy, ale

díky vysoké úrovni vzdělanosti vzápětí i na úrovni regionální. A tak i v našem městě vznikají od počátku 60. let národovecké spolky – čtenářský, Beseda, Sokol, hasiči, rybáři atd. Impulsy z centra i z „center“ tak nacházejí rychlou odezvu v občanských aktivitách i u nás. Zrod českého gymnasia v r. 1871 byl dalším příspěvkem k tomuto procesu. A nepochybně i blízkost rodiště historografa Království českého, jakož i poslední návštěva samotného Františka Palackého v r. 1873 akcelerovaly zájem o poznávání vlastní minulosti v meziříčském prostředí, což je proces neodmyslitelný od budování národního image a jeho vymezování se proti „konkurenčnímu národu“. Česká politika na počátku 80. let 19. století tento proces svými kroky ještě umocňovala. Prosadila rozdělení pražské univerzity na českou a německou v r. 1882, národovecké nadšení dokázalo realizovat a po požáru i znovu vzkřísit myšlenku vybudování Národního divadla, definitivně otevřeného v listopadu 1883. A je to právě toto období, kdy v národoveckých kruzích ve Valašském Meziříčí vyklíčila myšlenka založení Musejní společnosti a dozrál čas k její realizaci. Jak jinak – příznačné pro tehdejší Meziříčí – u jejího zrodu musíme opět hledat čínorodou aktivitu osobnosti dr. Aloise Mikyšky, byť i tehdy ještě nebyl starostou města. Bez zajímavosti není ani bezprostřední vliv aktivit české komunity v navenek německé Olomouci, kde se 23. září 1883 sešla ustavující valná hromada Musejního spolku olomouckého. K jeho významným iniciátorům patřil páter Ignác Wurm, sekretář olomoucké metropolitní kapituly, dlouholetý spolupracovník sběratele lidových písní Františka Sušila, ale také politik a poslanec říšského a zemského sněmu, kde se nepochybně stýkal také s dr. Mikyškou. A čtyři měsíce poté se schází ustavující valná hromada Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí.

Vědomí aktivity a činů

Rekapitulovat 125 let existence i neexistence Musejní společnosti by bylo na tomto prostoru úkolem nereálným. Pokusme se tedy pouze o krátkou retrospekci vytyčených úkolů, zhodnocení jejich realizace v daných podmínkách a postižení jednotlivých fází vývoje musejní práce v uvedeném období. Ve stanovách Společnosti, jejichž návrh byl odeslán moravskému místodržitelství dne 30. listopadu 1883 a které byly schváleny již 12. prosince 1883 (!), se jako účel společnosti uvádí: „pátrati po všelikých znamenitostech země moravské, jmenovitě po starožitnostech a jiných památkách historických všeho druhu na Moravském Valašsku, sbírat je a uchovávat ve zvláštním musei, dále pak pomocí schůzí ve Valašském Meziříčí a mimo Valašské Meziříčí na Moravě konaných, pomocí rozprav a hovorů poučných, jakož i vydáváním spolkových vědeckých zpráv a též větších děl vědeckých působiti za tím účelem, aby obecnost dbala památek vlasteneckých, je sbíralo a chránilo

před zkázou.“ Vlastní museum se mělo skládat „z antikvaria, z knihovny, ze sbírky přírodnické a průmyslové.“ S odstupem času lze říci, že tento záměr se více či méně dařilo Společnosti naplňovat, byť s mnoha peripetemi, podmíněnými problémy s financováním, umístováním sbírek, ale i osobními nebo lokálně-patriotickými animozitami.

Ve vývoji musejní činnosti v našem městě lze pak rozlišit několik fází, které ovšem odrážejí jak proměny politického prostředí, tak i rostoucí ekonomické možnosti společnosti a přístup k pojímání musejní práce či reflexe minulosti.

1) Období 1884 – 1919 (i když do roku 1897 činnost stagnovala) se stalo obdobím vytváření sbírek a knihovny, obdobím vydávání Sborníku Musejní společnosti a neustálého hledání zdrojů i prostorů. Páteř Společnosti tvořili zejména učitelé, především profesori zdejšího gymnasia. Z nich pak osobnost profesora náboženství Eduarda Domluyila (1846-1921) vtiskla tomuto období rozhodující ráz a byla hnacím motorem veškerých aktivit. I díky jeho nemalému úsilí se dařilo shromážďovat rozsáhlé sbírky pro valašskou expozici na Národopisné výstavě československé v Praze r. 1895 a mnohé z nich poté získat pro meziříčské museum. Jeho rozsáhlá publikační činnost vyvrcholila v roce 1914 vydáním souhrnného díla „Val.-Meziříčský okres“ v rámci ediční řady Vlastivěda moravská. Sbírkby byly postupně umístěny v Mikyškově Občanské záložně, v domě Hugo Kosterky na náměstí a posléze v budově radnice. Zdroji financování byla nevelká roční dotace od zemského sněmu a členské příspěvky, zdrojem aktivity toliko iniciativa občanů – členů Společnosti.

2) Období 1919 – 1948/1953 je obdobím narůstajícího vkládání se státu do musejní činnosti. Ministerstvo školství a národní osvěty nové ČSR usilovalo o jednotné metodické vedení musej a o jejich zapojení do systému lidov ýchovné a osvětové činnosti. Ve vedení Společnosti se po smrti E. Domluyila vystřídali další profesor náboženství na gymnasiu Alois Sládeček (1900-1911 také duchovní správce ženské trestnice), ředitel ústavu pro hluchoněmé prof. Jan Sedláček (1927–1930), MUDr. František Benda a konečně odborný učitel Bohumil Kašlík. Snahy o nalezení nových prostor (ústav hluchoněmých, odborná škola pro zpracování dřeva, příp. záměr postavit vlastní novou budovu) vyřešila nakonec Městská spořitelna, která v 1. poschodí své novostavby na náměstí uvolnila v r. 1930 prostory pro prezentaci části sbírek. Členem společnosti se stal i okres a město Valašské Meziříčí s ročními příspěvky 5000 Kč a 3000 Kč. Sbírkové fondy byly obohacovány o výtvarná díla valašských umělců, rozsáhlou fotodokumentaci, bohaté knihovní přírůstky i národopisné předměty. Obětavou práci členů Společnosti – vlastenců Arnošta Kubeši, Bohumila Kašlíka, Aloise Balána, Ladislava Březiny a dalších nedokázala utlumit ani nacistická okupace. Podařilo se uskutečnit několik výstav, zřídit městský archiv a pečovat o něj, a nakonec i prosadit odkoupení zámku

Kinských s parkem městem Valašské Meziříčí namísto jeho rozprodání na stavební parcely, jak zamýšlel jeho tehdejší majitel hrabě dr. Ladislav Seilern. Vznikl také ambiciózní projekt Krajského muzea v prostorách zámku a parku, které by bylo jakýmsi studijním ústavem pro Valašsko. Měly ho tvořit knihovna, museum a archiv. Vývoj šel však u nás po osvobození jiným směrem a rozhodně nepřál rozvoji občanské společnosti. Také naléhavé potřeby rozjitřené doby byly především materialistické. Dne 3. května 1948 předala Musejní společnost svůj majetek i závazky Místnímu národnímu výboru, sbírky byly přemístěny do zámku a předseda MS Bohumil Kašík byl pověřen vedením muzea. Z vlastní Musejní společnosti nepřestala vyvíjet aktivitu především její astronomická sekce, která se pod vedením Josefa Dolečka připravovala ke stavbě hvězdárny. Na základě rozhodnutí Krajského národního výboru v Gottwaldově ze dne 31.12.1953 byla Musejní společnost definitivně zrušena.

3) Období 1948 – 1964 se stalo již etapou postupné profesionalizace muzejní práce. 3. května 1948 došlo k formálnímu předání sbírek městu. Tehdejší MNV se zavázal postarat se o řádné umístění sbírek, dát muzeu možnost rozvinout se v oblastní studijní ústav a finančně zajistit muzeum také placenými pracovními silami. Jako městské muzeum zahájilo svou činnost v zámku Kinských v létě 1951 výstavou lidové tvořivosti spolu s národopisnou slavností v Zámeckém parku. Brzy však přešlo pod správu Okresního národního výboru ve Valašském Meziříčí a po územně-správní reorganizaci v r. 1960 pod ONV Vsetín. Stalo se součástí Okresního muzea ve Vsetíně.

4) Období 1964 – 2009 začíná reorganizací plně profesionálního muzea na tzv. Okresní vlastivědný ústav Vsetín a od r. 1978 tzv. Okresní vlastivědné muzeum. A dnes? Od poslední reorganizace zde máme Muzeum regionu Valašsko ve Vsetíně p. o. pod správou Krajského úřadu ve Zlíně. Nakolik je toto řešení dlouhodobé, těžko odhadnout. Vše je dnes v rukou státu, jeho - ve vztahu k muzejní práci víceméně lhostejných - úředníků, příp. zvolených poslaneckých obročníků. Byť i vzhledem k rostoucím možnostem investiční činnosti muzeí i zde mohou narůstat zájmy stavebních či různých řemeslných firem ve spojení s jejich politickými exponenty. Nicméně priority zájmů – individuálních, skupinových i společenských - jsou jinde.

Avšak společenský zvrat v r. 1989 přinesl alespoň obnovení Musejní společnosti v r. 1991 jako samostatného právního subjektu na základě někdejších stanov. Zejména díky aktivitě obětavého sběratele a zaníceného patriota pana Jindřicha Janouška vznikla v r. 1991 iniciativa, která vyústila v obnovu Musejní společnosti. Její postavení a úkoly jsou však dnes

již také zcela jinde, nebylo možno navázat tam, kde někdejší Společnost předala své poslání i majetek státu. Ale o tom až někdy jindy.